

THE NEOLOGICAL LEXIS IN THE NOVEL LOGODNICUL BY HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

Loredana-Maria Ghioală

PhD Student, University of Craiova

Abstract: This paper is an applied study focusing on the analysis of the neological lexis in the novel Logodnicul/ 'The Fiancé' by Hortensia Papadat-Bengescu. The diversity of neological and lexical elements creates a city-specific atmosphere characterizing the novel of psychological analysis from the interwar period. The analysis highlights the semantics and the expressiveness of the lexical elements, illustrating the interwar literary language, and beyond them, the talent of the author, abounding in analyses directed towards psychologism.

Key-words: neological lexis, meaning, literary language, analysis, origin

Cele două războaie mondiale au continuat să marcheze seisme sociale hotărâtoare în funcție de care au fost raportate aproape toate transformările care au avut loc în prima jumătate a veacului nostru și chiar multă vreme după această dată¹. În urma contextului prezentat, se poate observa că tabloul literar al vremii respective era foarte divers, nu de puține ori contrastant și contradictoriu. În ansamblu, perioada dintre cele două războaie mondiale poate fi privită ca una dintre cele mai bogate și mai înfloritoare.

Această epocă a avut un rol definitoriu pentru literatura română, care a depășit spiritul provincial, dar și pentru limba literară, care s-a îmbogățit din punct de vedere lexical, fiind o adevărată perioadă de tranziție. Astfel, prin intermediul operei, *Logodnicul* (1935), putem remarca o *proustiană*, Hortensia Papadat-Bengescu, care practică romanul de analiză prin excelență, și o întemeietoare a romanului citadin în literatura noastră. Se mai poate observa și diversitatea lexicului din cadrul acestuia, care prezintă dragostea, studiul bolii – al unei ulcerații stomacale, în perioada interbelică, și epoca istorică ilustrată din punctul de vedere al înnoirilor, al civilizației și progresul în plan social, economic, tehnologic etc.

Această cercetare are la bază prelucrarea materialului (care însumează 70 de neologisme), preluat din romanul *Logodnicul* de Hortensia Papadat-Bengescu². Analiza urmărește prezentarea lexicului neologic în romanul de analiză psihologică din perioada interbelică. Pentru cercetare am avut în vedere structura, proveniența, semantica, apartenența la lexicul specializat, observații de natură morfologică și stilistică.

1. După proveniență, termenii neologici sunt:

¹Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române (II)*, București, Editura Minerva, 1972.

²Hortensia Papadat-Bengescu, *Logodnicul*, București, Editura Eminescu, 1970.

a. creații interne: *amănunt* (*a + mănunt*): „Amănunte ale vieții scumpe, asupra cărora era foarte susceptibil.”³, *confruntare* (<*a confrunta*): „De la stânjenirea acelei *confruntări* Costel trecuse la zăpăceală...” (p. 14), *a consimți* (*con-* + *simți*, după fr. *consentir*): „...porunca blând Ninei care, după ceva mofturi, *consimțea* să surâdă.” (p. 17), *contemplare* (<*a contempla*): „...se mulțumise cu o *contemplare* artistică a profilului...” (p. 10), *costisitor* (*costisi* + *-tor*): „La masă nu era lacom și n-avea temperament *costisitor*.” (p. 8), *exaltare* (<*a exalta*): „Admira cu *exaltare* pe doamna în gri...” (p. 15), *ofensat* (<*a ofensa*): „...Costel revenise: ea era cea *ofensată*.” (p. 40), *surescitare* (<*a surescita*): „Nina își retrăsese apoi plângerea, ca făcută într-un moment de *surescitare*...” (p. 31), *surescitat* (<*a surescita*): „Față de nervii *surescitați* ai Ninei, Ana și Costel aveau aceeași atitudine...” (p. 47), *vexat* (<*a vexa*): „Se arătase *vexat*, mâhnit: n-ar fi crezut...” (p. 54).

b. împrumuturi de origine franceză: *a agasa* (< fr. *agacer*), *antipatic* (< fr. *antipathique*), *aparență* (< fr. *apparence*), *avantaj* (< fr. *avantage*), *brutal* (< fr. *brutal*), *carieră* (< fr. *carrière*), *a (se) compromite* (< fr. *compromettre*), *confidență* (< fr. *confidence*), *cordialitate* (< fr. *cordialité*), *delicat* (< fr. *délicat*), *a contrasta* (< fr. *contraster*), *a epata* (< fr. *épater*), *expansiv* (< fr. *expansif*), *inflație* (< fr. *inflation*), *a (se) instrui* (< fr. *instruire*), *mediocru* (< fr. *médiocre*), *migrenă* (< fr. *migraine*), *monotonie* (< fr. *monotonie*), *nefast* (< fr. *néfaste*), *obsesie* (< fr. *obsession*), *ocult* (< fr. *occulte*), *ostil* (< fr. *hostile*), *penibil* (< fr. *pénible*): „<<M-ai plictisit!>> - care revenea cu un refren *penibil*.” (p. 37), *perfid* (< fr. *perfide*): „...căzuse sub apăsarea vreunui alineat *perfid*.” (p. 52), *scrupul* (< fr. *scrupule*): „...îl reținea ceva, *unscrupul*...” (p. 12), *susceptibil* (< fr. *susceptibil*): „Amănunte ale vieții scumpe, asupra cărora era foarte *susceptibil*.” (p. 9), *a tachina* (< fr. *taquiner*): „În mintea lui o judeca fără multă cruțare, iar când cineva îl *tachina* despre Ninon, lua un aer indiferent...” (p. 19); *canalie* (< it. *canaglia*): „Îi era silă de Dragu și frică la drept vorbind, frica omului cinstit de o *canalie*...” (p. 37);

c. neologisme cu etimologie multiplă: *adulter* (< fr. *adultère*, it. *adultero*, lat. *adulterium*), *auditoriu* (< fr. *auditoire*, lat. *auditorium*), *calomnie* (< fr. *calomnie*, lat. *calumnia*), *capriciu* (< fr. *caprice*, it. *capriccio*), *conferință* (< fr. *conférence*, lat. *conferentia*), *confident* (< fr. *confident*, lat. *confidens*, *-ntis*), *debitor* (< fr. *débiteur*, lat. *debitor*), *decepție* (< fr. *déception*, lat. *deceptio*, *-onis*), *expansiune* (< fr. *expansion*, lat. *expansio*, *-onis*), *ideal* (< fr. *idéal*, lat. *idealis*), *impresie* (< fr. *impression*, lat. *impression*, *-onis*), *imprudență* (< fr. *imprudence*, lat. *imprudencia*), *indiscret* (< lat. *indiscretus*, it. *indiscreto*, ger. *indiskret*), *ingrat* (< fr. *ingrat*, lat. *ingratus*, it. *ingrato*), *licențiat* (< fr. *licencié*, lat. *licentiatus*, ger. *Lizenziat*), *manie* (< fr. *manie*, ngr. *mania*), *melancolie* (< fr. *mélancolie*, lat. *melancolia*, it. *melanconia*), *mister* (< fr. *mystère*, lat. *mysterium*), *patetic* (< fr. *pathétique*, ger. *pathetisch*), *pedant* (< fr. *pédant*, ger. *Pedant*), *a (se) proclama* (< fr. *proclamer*, lat. *proclamare*), *proeminent* (< fr. *proéminent*, ger. *proeminent*), *progres* (< fr. *progrès*, lat. *progressus*), *protocol* (< fr. *protocole*, lat. *protocollum*, ger. *Protokoll*), *prudent* (< fr. *prudent*, lat. *prudens*, *-ntis*), *prudență* (< fr. *prudence*, lat. *prudencia*): „...râdea spasmodic, punându-și mâna la gură din *prudență*.” (p. 106), *pudic* (< fr. *pudique*, lat. *pudicus*): „Ana era *pudică*...” (p. 78), *ridicol* (< fr. *ridicule*, it. *ridicolo*): „...imagini *ridicole* o înveseau iar...” (p. 106), *a specula* (< fr. *spéculer*, lat. *speculari*): „Pe furiș căutase pe fața ei urmele mâhnirii și le *speculase* în minte cu răutate...” (p. 39), *temperament* (< fr. *tempérament*,

³Papadat-Bengescu, 1970, p. 9;

lat. *temperamentum*, ger. *Temperament*): „La masă nu era lacom și n-avea *temperament* costisitor.” (p. 8).

2. Sensul neologismelor arată că sunt cuvinte:

a. monosemantice: *adulter*: „Ipoteaza îl încânta și un șuier mic destinat aceluia *adulter* turburase audiciența.” (p. 40), *antipatic*: „Noroc că nu era acolo verișoara Leontina, care-i era *antipatică* cu șoptelile ei.” (p. 28), *brutal*: „Așadar, pedeapsa cam *brutală*, fusese aplicată pe dreptate și în chestie de morală.” (p. 23), *calomnie*: „...o va sili să vorbească și *calomnia* va ieși la iveală.” (p. 32), *confident*: „Omului, în anumite momente îi trebuie *un confident*...” (p. 122), *debitor*: „Nenea avea necazuri cu *un debitor* incorect!” (p. 17), *decepție*: „Firește, îi plăcea că nu se vorbește, dar cu *odecepție* – despre indiferența lumii.” (p. 56), *exaltare*: „Admira cu *exaltare* pe doamna în gri...” (p. 15), *indiscret*: „Se înfură, gata să-l concedieze dacă îi abătea ei că a fost *indiscret*.” (p. 17), *inflație*: „E urcat pe picioaroage, în plină *inflație* de valori.” (p. 232), *mediocru*: „...putințele lui *mediocre* s-ar putea dezvolta prielnic.” (p. 232), *migrenă*: „...Ninon trimisese răspuns că are *migrenă*.” (p. 18), *obsesie*: „Ana trăia iarăși din *obsesia*: să dispară Nina dintre ei!” (p. 98), *pedant*: „Ana semăna de fel cu surorile; ele prea cochete...ea prea *pedantă* cu menajul!” (p. 73), *tiranie*: „Firește că totul pornea de la *tirania* tutorelui.” etc.

b. polisemantice în mod curent, dar folosite numai cu un sens în roman: *auditoriu* 1. totalitatea ascultătorilor unei conferințe, unui curs etc. 2. totalitatea ascultătorilor la un concert. 3. (Fig.) totalitatea cititorilor unui scriitor. 4. sală mai mare în care se adună auditorii unei conferințe. 5. sală de prelegeri la universitate. 6. (Sp.) sală pentru audiții muzicale sau teatrale. 7. (Sp.) sală pentru emisiuni radiofonice sau înregistrări cinematografice. De exemplu, cu sensul (nr. 1): „El însuși se întreba ce vor fi căutând acolo cele douăzeci de personae din *auditoriu*, oameni în toată firea?” (□ 9); *capriciu* 1. dorință trecătoare, adesea extravagantă, manifestată cu încăpățănare; gust schimbător, neașteptat; toană, farafastâcuri, bâzdâc. 2. compoziție muzicală instrumentală de formă liberă, cu caracter de improvizație, cu treceri neașteptate de la o stare emoțională la alta. Cu sensul (nr. 1): „...printre *capriciile* ei era și acela ca nu cumva Costel să vie la altă oră...” (p. 17); *carieră* 1. exploatare minieră de suprafață, de unde se extrag diverse substanțe minerale, materiale de construcții etc. și unde toate lucrările se execută sub cerul liber. 2. profesie, ocupație; domeniu de activitate; timp cât cineva lucrează într-un anumit domeniu. Cu sensul (nr. 2): „Acum ai *carieră*!” (p. 8) etc.

În cadrul neologismelor utilizate de autoare, observăm preferința acestora pentru neologismele specializate. Astfel, întâlnim termeni din domeniul economic, juridic și medical, dar și numeroși termeni abstracți.

3. Din punctul de vedere al relațiilor semantice, neologismele intră în relație de:

a. sinonimie: *a agasa*–*a enerva*, *amănunt*–*detaliu*, *avantaj*–*beneficiu*–*profit*, *brutal*–*violent*–*aspru*, *canalie*–*pramatie*, *capriciu*–*moft*, *a (se) compromite*–*a (se) discredită*, *confidență*–*destăinuire*, *a consimți*–*a aproba*–*a admite*, *debitor*–*datornic*, *delicat*–*suav*, *expansiv*–*exuberant*, *impresie*–*senzație*, *melancolie*–*spleen*, *mister*–*enigmă*, *ocult*–*misterios*, *ostil*–*potrivnic*, *pedant*–*meticulos*–*tipicar*, *penibil*–*jenant*, *perfid*–*ipocrit*, *prudent*–*circumspect*–*precaut*, *pușnic*–*decent*–*inocent*, *susceptibil*–*sensibil*, *vexat*–*insultat*–*ofensat* etc.

b. antonimie: *aparent*–*real*, *avantaj*–*dezavantaj*, *brutal*–*delicat*, *calomnie*–*elogiu*, *debitor*–*creditor*, *decepție*–*iluzie*, *delicat*–*brutal*, *expansiv*–*temperat*, *imprudență*–*prudență*, *indiscret*–*discret*, *prudent*–*imprudent*, *progres*–*regres* etc.

4. Din punct de vedere morfologic, lexicul neologic se clasifică, astfel:

Academia Română, *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Univers Enciclopedic Gold, 2009.

Academia Română, *Mic dicționar academic*, București, Univers Enciclopedic Gold, 2010.

Bidu-Vrânceanu, Angela, Călărășu, Cristina, Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana, *Dicționar de științe ale limbii*, București, Editura Nemira, 2005.

Ciolan, Alexandru, Dimitrescu, Florica (coordonator), Lupu, Coman, *Dicționar de cuvinte recente*, ediția a III-a, București, Editura Logos, 2013.

Constantinescu, Pompiliu, *Romanul interbelic românesc*, București, Editura Minerva, 1977.

Crohmălniceanu, Ov. S., *Literatura română între cele două războaie mondiale I*, București, Editura Minerva, 1967.

Dimitrescu, Florica, *Dinamica lexicului românesc-ieri și azi*, București, Editura Clusium. Logos, 1995.

Papadat-Bengescu, Hortensia, *Logodnicul*, București, Editura Eminescu, 1970.

Piru, Al., *Istoria literaturii române de la început până azi*, București, Editura Univers, 1981.

Rotaru, Ion, *O istorie a literaturii române*, București, Editura Minerva, 1972.

Stoichițoiu-Ichim, Adriana, *Vocabularul limbii române actuale*, București, Editura ALL, 2008.